

Ausèths de noste : los passerons (1)

Que vam atacar ua navèra seria de cinc ficas en parlar de quauques ausèths de noste. Que vam començar dab lo mei coneishut : lo passeron.⁽¹⁾ Autes còps, que se n'i vedè de pertot en campanha mes tanben en vila. Mes aquestes ans,⁽²⁾ la poblacion qu'a baishat hèra, endrets que i a ne'n vedes pas mei nat. Qu'ei çò qui's passa, malaia,⁽³⁾ entà la màger part⁽⁴⁾ deus ausèths : per noste, en las quinze darrèras annadas, que disen que lo tèrç deus ausèths an desapareishut ! Que s'explica pr'amor deus cambiaments de l'enviroament : manca de plantas, d'insèctes, d'endrets entà nidar... E puish l'agricultura intensiva qu'emplega pesticides e autes productes qui perturban l'equilibri d'un còp èra.⁽⁵⁾ En Bearn que disen lo passeron. Que s'escad qu'ei tanben lo nom d'ua familha d'ausèths pro petits : pinsans,⁽⁶⁾ auringletas,⁽⁷⁾ gòlis,⁽⁸⁾ ... En d'autes endrets de Gasconha que trobam parrat, passiròt, shiròc...

Lo son cantar n'ei pas tarrible : que piula. Per estar familièr, en Gasconha n'ei pas guaire present en la cultura orau. Qu'avem totun un conte : *Lo passiròt e lo gatòt* de Sylvain Lacoste (*Initiation au gascon* de Robert Darrigrand). Que'm rapèla tanben, adara, la mea mair quan demandava novèlas deu noste hilh quan èra petit que disè :

- *Quin va lo (petit) passeron ?*

E puish qu'avem totun ua beròia locucion metaforica : *aver parrats en lo cap (au cap)*. Balhem un exemple :

- *Vam, Crestiana, quin son los navèths vesins ?*

- *Que't vau díser. L'òmi qu'ei charmant e serviciau.⁽⁹⁾ Mes la hemna, hòu ! Un dia que't va vièner batalar mieja òra e l'endedia que't va virar lo cuu !⁽¹⁰⁾ A lor, sovent, que l'entenés a cridar com ua hòla au darrèr deus mainages e de l'òmi... Per ma fé⁽¹¹⁾ que diserén qu'a parrats en lo cap !*

Aqueth ausèth qui non tien pas en plaça, qui sauteriqueja e qui s'envòla a la mendra, metaforicament que permet d'imaginar las ideás qui's trebucan en lo cap deu qui ei drin esvariat.⁽¹²⁾

(1)« moineau » (2)« ces dernières années » (3)« hélas » (4)« la plupart » (5)« d'autrefois, d'antan » (6)« pinsons » (7)« hirondelles » (8)« rouge-gorge » (9)« serviable » (10)« tourner le dos » (11)« je t'assure » (12)« instable, perturbé, affolé ».

Díser : mei pressat, mei trabat

Lo Joan de Tojar que s'amanèja : que deu préner lo trin, ne'u cau pas mancar mes l'òra que vira ! A tot viste,⁽¹⁾ que's pren la vèsta, que segoteish lo pòrtamàntol e patapam ! la vèsta que cad en se hant seguir d'autes vestits... Qu'ac cau donc tot tornar hicar en plaça en arnegar⁽²⁾ quauque drin. Adara lo Joan que's tòca lo pantelon, n'a pas nat mocader.⁽³⁾ Que se'n va préner un au cabinet. Que son beròi estruçats,⁽⁴⁾ que se'n vòu préner un e patapam ! que'n hè càder un pialòt ! Amassar e tornar estruçar com pòt... e esmalí's !⁽⁵⁾

- *Doblevant ! Mei pressat, mei trabat !*⁽⁶⁾

Beròi díser qui s'aplica en ua situacion com aquesta. Mei que mei, quan ès pressat, n'ès pas ad aisa, que t'enervias, que vads estròc⁽⁷⁾ e que te n'arriba tostamps quauqu'ua qui't hè pèrder temps. Qu'èi ua expression qui èi entenut deu costat d'Auloron.

(1)« très rapidement, le plus vite possible » (2)« jurer, exprimer sa colère à l'aide que quelques jurons » (3)« mouchoir » (4)« rangés » (5)« se mettre en colère » (6)« entravé, freiné » (7)« maladroit ».

Emplec particular de la preposicion per :

- *Diga'm Peire, e viu tostamps dab pair e mair lo Bernat de Lahita ?*

- *Dià* ! Que se n'a trobat ua** e qu'an hèit bastir per Pau.*

Per, ací, que vòu díser deu costat de.

* « non, certainement pas » ** « il a trouvé une compagne »